

Proloog

In 1977 discussieerden de leerlingen uit klas 4a van het Bartimeüs College tijdens de lessen maatschappijleer over een aantal belangwekkende gebeurtenissen: Gary Gilmore werd als eerste persoon in de Verenigde Staten na de herinvoering van de doodstraf voor een vuurpeloton gezet; Fidel Castro ging op rode safari door Afrika; de eerste negen ringen om de planeet Uranus werden ontdekt; de drie leiders van de Baader-Meinhofgroep kregen levenslang; Pieter Menten stond terecht voor de executie van tweehonderd Poolse burgers; de geruchten over de bloedige zuiveringsacties in Oeganda namen toe en Nederland schakelde over op de zomertijd, ondanks felle protesten van gymnastiekleraren.

Toch was het, achteraf gezien, voor scholieren een relatief rustige tijd om in te leven. Zij hoefden nog niet bang te zijn zelf het hoofdonderwerp van het journaal te worden, zoals een paar decennia later wel gebeurde, na de schietpartijen in Colorado, Virginia en Baden-Württemberg.

In 1977 waren een paar goed gerichte trappen en flinke meppen voldoende nog om de machtsverhoudingen tussen de leerlingen te bepalen.

De aanleiding voor een ruzie was vaak klein. De ene scholier kon de andere er bijvoorbeeld van beschuldigen dat hij een pen niet had teruggegeven. In het geval dat zo'n ruzie op een vechtpartij uitliep, vielen daarbij geen doden, zoals dertig jaar later op een school in Amsterdam wel zou ge-

beuren. Toch waren het evengoed ervaringen die een verregaande invloed hadden op de levens van leerlingen die erbij betrokken waren.

Het Bartimeüs College, dat inmiddels is opgeheven, was een school waar intelligente kinderen van welgestelde ouders voorbereidend wetenschappelijk onderwijs kregen. Behalve dat was het ook een gemeenschap waar jonge mensen leerden hoe ze met elkaar konden samenleven. Dat laatste stond keurig netjes in de brochure, waarin ook het aanmeldingsformulier zat. En het was waar, niemand zou dat kunnen tegenspreken.

De meerderheid van de leerlingen van deze school in Den Haag leerde snel en goed. Zij hadden soms na de brugklas al geen fysiek geweld meer nodig om uit te maken wie er over wie heerste. Dat kon veel eenvoudiger. Een paar eerlijke opmerkingen, gewoon op de man af, verrichtten ook wonderen, daar bleek iedereen gevoelig voor.

Behalve dat was er nog iets. Op het Bartimeüs College deden verhalen de ronde over meisjes waar wel vier of meer jongens achter elkaar overheen waren gegaan. Alle leerlingen kenden die verhalen. Het waren geen verkrachtingen. De meisjes hadden nauwelijks verzet geboden, dat was het beangstigende. Ze hadden hun kleren kalm door de jongens laten uittrekken en hun gezicht afgewend, wel wetende dat iets beters er voor hen in het leven niet in zat. Het betrof meestal meisjes uit de vierde of de vijfde klas die op dieet waren of een rare naam hadden. Harmanna Rotgans uit 4c bijvoorbeeld, die opvallend dikke bovenbenen had, was een keer te pakken genomen. Deze behandeling kregen gemiddeld twee meisjes per school per jaar, dat had een onderzoek uitgewezen. Het nieuwe leger welzijnswerkers was er niet voor niets. De enige geruststelling voor de meisjes van

het Bartimeüs College was dat het om een gemiddelde ging. Het hoefde dus niet elk jaar op elke school te gebeuren. Welke vrouw krijgt 1,6 kinderen?

De meeste meisjes hadden het geluk niet tot de risicogroep te behoren, al waren ze zich daar niet altijd van bewust. Merel, een onopvallende leerlinge uit 4a, was daar een goed voorbeeld van. Haar angst dat ze tijdens een schoolreis onverwachts ergens op een jongenskamer op haar rug kwam te liggen, was ongegrond. Haar achternaam was Zilver, ze was 1.70 lang en ze woog 57 kilo. Dat waren feiten waar niemand omheen kon, de eerste twee stonden zelfs in haar paspoort vermeld.

Geleende borsten

Het was maandagmorgen. Merel stond samen met haar vrienden bij de fietsenstalling op het schoolplein te wachten. Ze was zenuwachtig. Straks, tijdens het blokuur maatschappijleer, zou ze een mondelinge overhoring hebben en ze wist nu al dat Sluiman haar dan zou vragen de onderwerpen op te noemen waarover tijdens de lessen was gesproken. Ze zou dat wel kunnen, maar er iets meer over vertellen zou al moeilijker worden. Hoewel ze in dezelfde tijd en ruimte leefde als Sluiman stond de wereldpolitiek van 1977 even ver van haar af als die van bijvoorbeeld 1914, die tijdens de geschiedenisles door Kaafman met klas 4a werd doorgenomen.

Merel leefde in het tijdperk van Freddie Mercury, de zanger die in nauwsluitende pakken over het podium sprong. In de tijd van Supertramp. Ze luisterde graag naar Pink Floyd, vooral het nummer waarop een hartslag te horen was vond ze prachtig. En als ze thuis na het eten alleen op haar kamer zat – het visnet aan het plafond kwam iedere dag verder naar beneden – zette ze vaak een elpee van David Bowie op. Maar het liefste, het allerliefste, luisterde ze naar Easy Cure, een op dat moment nog onbekende band, die onheilspellende muziek maakte, waarvan ze alleen een illegale opname had, op cassette.

Als iemand Merel vroeg welke muziek zij mooi vond, vertelde ze altijd enthousiast over Easy Cure. Ze vond het dan wel prettig dat behalve haar vrienden en klasgenoten vrij-

wel niemand die band kende. Haar smaak steeg zo op mysterieuze wijze boven die van de massa uit.

Merel hoorde dan ook bij de TC-groep. Ze was daar blij om, juist vandaag, nu ze een mondelinge overhoring zou hebben.

De TC-groep bestond uit acht scholieren die al jarenlang bevriend waren en allemaal van Easy Cure hielden. Sommigen van hen kenden elkaar zelfs nog van de lagere school. Alleen Merel was er pas sinds kort bij. TC stond voor Timo's Cure. Timo werd door de anderen als de leider van de groep beschouwd.

Terwijl Merel naar de laatste leerlingen keek die het schoolplein op fietsten, bedacht ze dat als Sluiman haar straks zou vragen wat voor een jurk Bowie droeg op de platenhoes van *The Man Who Sold The World*, in plaats van over al die politieke toestanden te beginnen, zij wél antwoord zou kunnen geven, zonder een moment te aarzelen, maar Sluiman, noch enig ander lid van het docentencorps, stelde zijn leerlingen ooit dergelijke vragen. Dat was jammer, vond Merel, ook omdat het een heel mooie jurk was. Zij vertelde er graag over, net zoals over Bowies experimentele drugsgebruik of zijn seksuele eigenaardigheden. Tot haar spijt toonde ook daar geen van de docenten belangstelling voor, tenminste, niet openlijk. Zij vond dat hypocriet. En maar met zo'n strakke smoel uitleggen hoe je de titratiecurve moet maken van H₂S. Alsof hormonen alleen het leven van een vijftienjarige zouden beheersen.

Edo legde zijn hand op haar schouder en speelde met zijn vingers met het touwtje van haar capuchon. Hij was druk in gesprek met de andere TC'ers. Merel luisterde maar half. Nog een paar minuten, dan moest ze naar binnen. Ze keek naar de Rasta's, de Disco's, de Nederpoppers, de Kakkers, de Houthakkershemden en de Pukkels, die ook op het

schoolplein stonden. Haar mond was droog, droger dan anders. Ze nam Edo's hand in de hare. Edo was haar vriend, haar eerste echte vriend.

De TC-groep was de moeilijkste groep om bij te komen; er was meer voor nodig dan alleen de juiste muzikale voorkeur en het was Merel dan ook niet zonder slag of stoot gelukt. Ze zou niet bij een van de andere groepen hebben willen horen. Ze kende de leden ervan maar oppervlakkig. Ze had ook nooit de moeite genomen hen echt te leren kennen – waarom zou een mens poep eten? – maar ze had toch zo haar ideeën over hen. Ze was ervan overtuigd dat ze meer dan voldoende levenservaring had om mensen bij een eerste indruk te kunnen beoordelen. De waarheid ligt aan de oppervlakte, vond ze, en veel van haar klasgenoten dachten er net zo over. Ziet een ervaren zeevaarder niet aan de beweging en de kleur van het wateroppervlak hoe diep het is, waar het rif zich bevindt en welke vissen er leven? Nou dan. Zij vond het trouwens niet eens zo belangrijk of haar oordeel juist was of niet. Belangrijker dan de juistheid van haar oordeel was de snelheid en de zekerheid waarmee ze het velde. Die twee factoren bepaalden in eerste instantie of haar ster rees of daalde en op het schoolplein werd zoiets in een paar seconden beslist.

Terwijl ze zich tegen Edo aan drukte, dacht ze eraan dat ze zich twee jaar geleden, toen ze net nieuw was op het Bartimeüs College, zou hebben ziek gemeld als ze een mondelinge overhoring zou hebben. In die tijd hoorde ze zonder het te willen nog bij de Grijsbruinen.

De Grijsbruinen vormden niet echt een groep. De leerlingen die overbleven werden zo genoemd. Hun uiterlijk was even kleurloos als de vierkante tegels van het schoolplein, dat beweerden degenen die wel ergens bij hoorden tenminste. En het was waar, vond Merel. Nu ze zelf geen

Grijsbruine meer was, zag ze hun saaiheid pas goed. Op een afstand zijn zulke dingen nu eenmaal beter te beoordelen.

In de tijd dat ze een Grijsbruine was, stond ze op het schoolplein vaak zomaar wat in haar agenda te bladeren tot dat de lessen zouden beginnen. Ze gluurde dan onopvallend naar het afgelegen gedeelte van de fietsenstalling waar de TC'ers stonden. Zij rookten daar samen onder het golfplaten afdak een sigaret; om de beurt staken zij het filter in hun mond, de een tegen de ander aangeleund. Timo had zijn draagbare cassette recorder meestal bij zich. Als hij daarop een nummer van hun favoriete band afspeelde, zong Ellie met de leadzanger mee, waarbij ze minieme, sexy bewegingen met haar bovenlichaam maakte. Soms kuste Timo Ellie waar iedereen bij was. Marte kuste Ernst dan, of, als Ernst weer eens afwezig was, Linso. De anderen stonden er lachend bij of dansten, net waar ze zin in hadden. De ontoegankelijkheid van de TC-groep trok Merel aan. Hoe ontoegankelijker een groep was, hoe hechter.

Nu stond ze dan zelf onder het golfplaten afdak en Ellie begon zowaar te zingen, alsof ze wist waaraan Merel dacht. Het samen onder een afdak staan was precies zo fijn als Merel indertijd had gehoopt. Ze bedacht dat ze zich niet zo druk moest maken over die overhoring. Als ze straks voor de klas zou staan schutten, zouden de TC'ers haar steunen, daar kon ze op vertrouwen. Ze zouden hartelijk lachen om wat hun groepsgenote zou zeggen en als zij niets zou zeggen, als zij van de zenuwen geen stom woord meer zou kunnen uitbrengen, zouden ze dat ook waarderen. Wat een lef om zomaar te zwijgen, hoorde Merel in gedachten Timo al door de klas roepen.

Om halfnegen ging de elektrische bel. Temmingh, de directeur van het Bartimeüs College, drukte op een knopje bij

de ingang van de school, terwijl hij naar de secondewijzer van zijn horloge keek. Alle leerlingen op het schoolplein kwamen in beweging.

Het geluid van de bel deed Merel denken aan een fabriek waar vissticks werden geproduceerd. Of schoenveters. Ze liep langzaam achter de anderen aan naar de hoofdingang. De orangerode bakstenen van het vooroorlogse schoolgebouw waren bedekt met een groene laag vuil en vocht. Voor dat ze naar binnen ging, keek ze nog even achterom. Het kwam soms wel voor dat Timo op het allerlaatste moment besloot te spijbelen. De andere TC'ers glipten dan ook uit de massa en in plaats van naar school gingen ze samen de stad in of, als het mooi weer was, naar de bunker in de duinen.

Tot Merels teleurstelling hipten er vandaag alleen een paar mussen op de grijze tegels, die de gevallen broodkruimels oppikten van een te laat genoten ontbijt. Haar blik gleed langs de hekken rondom het schoolplein, die lager waren dan bij een strafinrichting, dat wel, maar toch nergens een opening vrij lieten, behalve bij de ingang.

In de gangen naar de lokalen zorgde ze ervoor naast Edo te blijven lopen en lichamelijk contact met andere leerlingen zo veel mogelijk te vermijden. Ze was in sommige opzichten wat overgevoelig voor de aanwezigheid van andere mensen. Zo rook ze op de gang de geur van te lang niet gewassen kleren, opgedroogd zweet en goedkope deodorant. Dat laatste luchtje deed haar aan wc-verfrisser denken. Het was een camouflage-geur. Ook verspreidde iemand een Clearasil-lucht. Merel kon de producten van dat merk niet ruiken zonder te denken aan wat die moesten bestrijden. Ze begreep niet waarom de ramen op de gang dan tenminste niet openstonden. Dat zou toch een kleine moeite zijn.

Ze ging het lokaal binnen waar maatschappijleer werd

gegeven, liep naar de achterste rij en schoof op de vrije stoel naast Sharon. Sinds Merel een TC'er was, wist ze altijd naast wie ze moest zitten en hoefde ze niet langer de overgebleven plaats van een zieke in te nemen. Ook de andere TC'ers zochten hun vaste plaatsen achter in de klas op.

Timo zette brutaal zijn cassetterecorder aan en zei: 'Dit is een nieuw nummer van Easy Cure, live opgenomen in Engeland.' Hij draaide aan de volumeknop en keek uitdagend om zich heen. De TC'ers gingen op hun tafels zitten. De andere leerlingen staakten hun gesprekken en keken om. Ellie bewoog met haar schouders op het ritme van de muziek en Timo schudde wild met zijn hoofd. Merel herkende in het nieuwe nummer een bepaald levensgevoel, dat ze niet zo direct kon omschrijven. Het had iets met rebellie te maken, de zangstem klonk opstandig, de gitaarbegeleiding opwindend. Ze maakte nu zelf deel uit van het tafereel waar ze vroeger zo vaak naar keek. Ze sloeg enthousiast met een hand het ritme van de drums op Edo's bovenbeen mee. Even vergat ze de overhoring. Ze ging volledig op in het nieuwe nummer van Easy Cure en voelde zich een met de andere TC'ers. Verbonden. Ze dacht dat de muziek bij hen dezelfde gevoelens opriep als bij haar.

Timo draaide de volumeknop helemaal open en de opzweepende gitaarakkoorden vulden het klaslokaal. Het tempo versnelde.

Merel draaide nu ook met haar schouders, net als Ellie, en lachte naar haar vrienden. Ze dansten allemaal op hetzelfde ritme, zoals soldaten marcheren op de slagen van dezelfde trom. Zij zouden in geval van nood voor elkaar opkomen, dat wist Merel opeens heel zeker.

Sluiman kwam het lokaal binnen. Hij zette zijn schouder-tas op de lerarentafel en maakte de riempjes aan de voor-

kant los, zonder direct iets over de harde muziek te zeggen. Hij pakte zijn knipselmap en bladerde erin, zo nu en dan een blik richting Timo werpend. Pas toen het nummer was afgelopen, vroeg Sluiman: 'Zou je zo vriendelijk willen zijn de muziek even uit te zetten, Timo? Tegen de tijd dat het hier een café is, zien jullie me wel met zo'n witte doek over mijn arm lopen, terwijl ik een dienblad in de lucht houd.' Hij gaf een kleine demonstratie en toen niemand lachte, deed hij dat zelf maar.

Merel dacht: het is pas de zevenhonderdste keer dat Sluiman deze grap maakt.

Sluimans les begon moeizaam. Er was geen lesstof, bleek al snel. Tot nu toe hadden de leerlingen van klas 4a zelf uitgekozen welke onderwerpen er tijdens maatschappijleer werden besproken. Zij hadden krantenartikelen meegenomen over gebeurtenissen die hen interesseerden, zoals de veroordeling van de drie leiders van de Baader-Meinhofgroep. Het meenemen van lesmateriaal gebeurde op vrijwillige basis. De TC'ers deden er dus van het begin af aan niet aan mee. Van hen hoefde het vak maatschappijleer helemaal niet te worden gegeven. Zij vonden dat je de maatschappij niet in de schoolbanken leerde kennen en maakten er geen geheim van dat een schriftelijke zangopleiding of een Teleac-cursus tongzoenen, ja, zelfs godsdienstles hun zinniger leek dan dit vak. Ook vandaag hielden zij zich met heel andere zaken bezig. Zij spraken zachtjes met elkaar over de band die ze wilden oprichten. Een band die alle andere bands, zelfs hun favoriete, zou overtreffen.

'Heeft echt niemand een krantenartikel meegenomen?' vroeg Sluiman nog eens ongelovig.

Nu begint hij vast met de overhoring, dacht Merel. Ze bloosde nog altijd als een brugpieper wanneer ze iets moest zeggen wat iedereen kon horen. Het was net alsof haar huid

te dun, te doorlaatbaar was. Ze zou graag een dikkere huid willen hebben, een huid die niet op eigen initiatief aan de buitenwereld toonde wat zij probeerde te verbergen. Ze zou daar veel voor over hebben. Het nieuwe T-shirt dat ze vandaag voor het eerst aanhad was ook vrij duur geweest.

‘We moeten samen over de voortgang van de lessen praten.’ Sluiman ging op de lerarentafel zitten en legde zijn handen losjes op zijn knieën. Hij keek met een geforceerd vriendelijke blik de klas rond. ‘Het is toch lange tijd goed gegaan.’ Zijn stem klonk vaderlijk. ‘De meerderheid van jullie was enthousiast. Ik genoot zelf ook van de lessen.’ Hij glimlachte welwillend naar het blok achterin.

‘Dat is er tenminste één,’ reageerde Timo.

Rondom Sluimans mond begonnen kleine spiertjes te trillen. De vriendelijkheid die zo-even nog in zijn blik te zien was geweest, was opeens verdwenen. Hij keek de aanvoerder van de TC’ers strak aan.

Het was nu voor het eerst helemaal stil in de klas. De TC’ers zaten onbeweeglijk voor zich uit te staren, ook Timo. Welbeschouwd zaten ze niet eens: ze hingen onderuit in hun stoel, maar meer hoefden ze niet te doen, dat was het mooie. Op hun gezichten was een stille triomf te lezen. Hun desinteresse had zich in minder dan een schooljaar over de andere leerlingen verspreid. Hun macht was onzichtbaar, maar had effect, net als de wind.

Ellie stak haar vinger op en nog voordat ze de beurt kreeg, zei ze: ‘We zouden verder kunnen spreken over dat artikel van de vorige keer. Over de persvrijheid enzo.’

Gelach alom.

Sluiman ging staan; alleen als je stond kon je goed door de hoge ramen aan de rechterkant van het klaslokaal naar buiten kijken. Hij zag iets in de lucht, een vogel of een vliegtuig, dat hij met zijn blik volgde.

Het gaat weer beginnen, dacht Merel. In het artikel stond dat Sonja Barend de *Nieuwe Revu* had aangeklaagd omdat er in dat tijdschrift een foto was gepubliceerd van een sterk op haar lijkende, naakte vrouw.

‘Als de discussie echt over de persvrijheid was gegaan, in plaats van over de vorm van het lichaam van die onbekende vrouw, zou ik er wel toe bereid zijn,’ zei Sluiman.

‘Ja,’ reageerde Ellie, ‘u weet ongetwijfeld veel over de persvrijheid te vertellen.’

Weer werd er gelachen, nu ook door Merel. Ze wist net als iedereen dat Sluiman alleen was. Hij was ongetrouwd en had geen vriendin of minnares. Hij was zelfs niet eens gescheiden. Merel keek naar zijn wat smoezelige overhemd en dacht: je kunt maar beter iemand hebben. Ze herinnerde zich dat de vrouw op de foto een mooi lichaam had. Dat was niet zomaar iets. Ze had het lichaam van die vrouw mooier gevonden dan haar eigen lichaam. Zo had ze ernaar gekeken. Taxerend. Realistisch. Ze had geen spiegel nodig. Haar schoonheid werd bepaald door haar omgeving, door de schoonheid van andere vrouwen.

Sluiman keek de klas rond, zijn mondhoeken trilden nu zo erg dat het wel leek alsof hij zou gaan huilen. ‘Wie van jullie heeft er dan tenminste vanochtend de krant gelezen?’

Het bleef net zo stil als tijdens het maken van een proefwerk.

‘Dan gaan we nu eerst bespreken hoe ik de lessen voortaan op een andere manier kan geven dan ik gewoon ben.’ Sluiman strekte zijn rug, sommige leerlingen waren nu al langer dan hij, en begon door de klas te lopen.

Twaalf passen heen en twaalf passen terug, telde Merel, het levenspad van een docent.

‘We hebben twee uur de tijd om er samen uit te komen,’ zei Sluiman.